

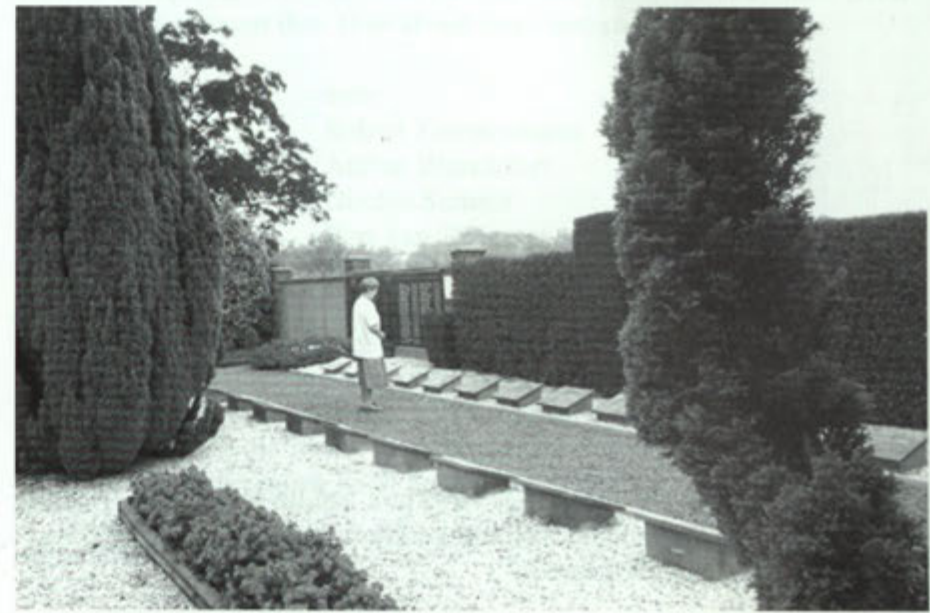
grueles

Een uitgave van de stichting 'GRUELES' september 2002, 22e jaargang nr. 3

grueles

Een uitgave van de stichting 'GRUELES' september 2002, 22e jaargang nr.3

Bij de voorpagina

De muur van het Zustersklooster te Rijckholt aan de Voerenweg. Achter een deel van de muur bevindt zich een kerkhof, zoals te zien op de foto van de binnenpagina (titelpagina).

Voorwoord redactie

"What's in a name." We hebben het Shakespeare in een eerder voorwoord al eens laten zeggen. Namen, waarde Shakespeare, bevatten meer informatie dan je op het eerste gezicht zou denken. Zet ze maar eens in een lijstje. Zo is het volgende lijstje door nagenoeg iedereen aan te vullen met een aantal gelijksoortige namen: Albert, Leopold, Elisabeth, Emma, Juan Carlos, Wilhelmina.

Met het volgende lijstje is dat een stuk moeilijker:

John, Jo, Piet, Jacques, Barend, Joop.

Merkwaardigerwijs is Albert in Albert I iemand anders dan in Albert II, terwijl Kok in Kok I dezelfde is als in Kok II.

"What's in a name." Hans Veit, Graaf van Toerring-Jettenbach, nazaat van de laatste, regerende graaf van Gronsveld, bracht van de zomer, in gezelschap van zijn twee zonen, een bezoek aan zijn voorvaderlijke graafschap Gronsveld. Gingen in het verleden de meeste brieven van Gronsveld naar München, in deze aflevering vindt u een grafelijk schrijven van München aan Gronsveld: Hans Veit doet verslag van zijn bevindingen in onze contreien.

Nu de rubriek "Ich sjriéf mich" zo goed als voltooid is, zouden we een nieuwe rubriek kunnen beginnen met als titel "Ich sjriéf mich neet", een rubriek met aliassen dus. Hier alvast een voorproefje.

Ich sjriéf mich neet:	meh:
Chiel Montagne	Robert Zimmermann
Bob Dylan	Arthur Blanckaert
Cliff Richard	Gordon Sumner
Wil Tura	Bert van Rheenen
Sting	Harry Webb

Puzzeltje voor de kermisdagen: de echte namen (rechts) staan niet in de volgorde van de aliassen. Weet u welke bij elkaar horen?

Een eendagsvlieg die 24 uur leeft, heeft 24 x 60 x 60 x 1 miljard miljardste seconden te leven, en heeft bovendien de dag van zijn leven.

Alias Piet van Caldenborgh

Morgan (september 1944)

Wie Berbke wakker woerd, wäore ze weer mêt 'm aon 't roonddræoge. Ze hawwen 'm ién 'n wölle dêkke gedriejd; t begôs al e bitsje draon te wène. 't Haw al dêkker gemêrk dat ze sjnaas opsjoûnge, 't wäor tenmênste altiéd sjtikduúster.

Ze goûnge daan säome nao oonder en ze laagte zich ién de hoéskäomer op 'nne groete peljas langs de moér mêt hön vyve: Ma, Pa, de twie joûnges en Berbke, 't joûngste vaan de dry.

Wat 't allemaol te betèikene haw, wis Berbke doûw neet, meh 't voélt waol dat 't sjpannend wäor en altiéd wäor dan weer dat roonkend geluid. Ze loésterden allemaol tot 't geluid sjtel veel en daan leep de sjpanning veulber op. Vëul läoter begriëp Berbke dat 't get te mäoken haw gehad mêt vlegende bomme. Daodoer wäore ze neet vyilig bié hön ién 't hoés, want ze hawwe gèine kalder. Pa en Ma besjloëte daan oüch òm zoelang bié femiëlie ién te trêkke, dao hawwe ze 'nne groete, gewelfde kalder. De manslûi, dao wäore e päor muübelwêrkers bié, tòmmerde eng groete lang brits, dao-op kaome daan sjtruuzek en zoe sjleep de hil femiëlie mêt z'n nuügene op 'n ry.

Es keend tössje al dy groete, voélt Bèrbke zich érg vyilig; daobié wäor 't hil gezellig mêt zoevëul lûi.

Èine kier haw 't éch bang gehad. Dat wäor vlak vuurdat de Amerikane kaome en de gaanse femiëlie ién de kalder zaot en dat op de sjtraot gesjoëte woerd.

Wie de Amerikane kaome, laog Berbke boëve ién de vinstèr. 't Hèt 't noets vergète: dy lang ry vrach-òtôs en zjieps, dy van boëve ién 't duerp aofkaome. Meh 't allerfyngste wäor wie de Amerikane ién 't wêrkes, dat ater 't hoés laog, hön kuüke magkde. Dao wäor 't oe Berbke vuur d'n ieste kier Morgan zaog. Hër sjoûng ién 'nne groete kètel te reure en haw e lëgergreun lyfke 't éterstevëur aon, mêt e groet loëk ién, midde op z'nne rök. Berbke loorde z'n oügen oét. 'nne Zjwerte mên. Tot nog toûw haw 't eleng mer witte lûi geziën. Sjoen kôs 't 'm neet veende en versjoënen kôs 't 'm oüch al neet.

Nao e päor daog veel dat allemaol reuze mêt, woerte ze de bêste vrön en voond Berbke 'm de sjoenste van allemaol.

Ién tiëngesjtelling tot de gewoen seldaote dy ète kaome hoële mêt hön ètesblikkes ién de kuüke ién 't wërkes, zaote de offesere bënne ién 't hoés, aon 'n lang taofel ién de kuüke. Dao zaog Berbke allerlej vrèm dinger oppe taofel sjoën, ién blikkes en glaoze pötsjes en oüch gooj boëter mêt mik. Af en toûw moch 't mêt-ète. Daan zeugkden 't zich de lekkerste dinger oët: appelkoûwezjem of zjem van appelesene gemak en Prem, dat wäor vlès ién e roed blikke. Meh 't lekkerste voond 't sjôklaad en "sjoewinggöm".

Berbke haw genoëte dè kier wie Morgan jëurig wäor. Z'n kammeraote dy bié hëum ién de kuüke wërkte, hawwe vuur 'nne groeten toért gezörg. Berbke, dat al bekaans nao de groete sjaol goüng en al e bitsje kôs lêze, zaog dat mêt groete siéfers 24 op de kook sjoüng, gesjpöt mêt makkakrëm. De gaanse femiëlie haw 't zich good läote sjmäoke.

Es Berbke läoter aon d'n oerlog truk daach, voond 't 't aal mêt aal 'nne sjoenen tiéd. Eleng d'n däog dat Morgan vertrêkke môs nao Dúitslaand. Wat haw 't gekriëte. En oüch Morgan haw 't zjoer. 'r Môs éffekes sjtiëkem 'n traon aofvège. 'r Kaom truk, zaach 'r. En verdöld, 'r ês nog 'ns trukkoëme nao Groéselt. Meh doûw woende Berbke al weer ién 't Brook oe de gaanse sjtraot voül sjoüng mêt Amerikaanse vrach-ôtôs dy de gaanse wëg hawwe kepotgeväre. Es 't rëngelde sjoüng groete pole ién de sjtraot en de pratsj hoüng tot op de mör van de hoézer.

Gelökkig ês 't vuur de keender hié doûw allemaol mêtgevalle, zonder oerlogstrauma's draon uüver te hawe.

Dat ês allewyl bié keender ién oerlogslan waol anders.

Alice Jaspars-Wolfs

't St.-Mërtenskaamp; "platte kaal"

Es de ieste naojaarsniévèls lieg langs Saovelsbos driëve,
en de lêste kërmesveeders hön drökkende kopping wegviëve,
sjtèit ôs duerp al weer op z'nne kop,
sjpanning alöm, sjpanning hoegop.
Vëul gedoons, meh gaar gèine raamp,
keenderfèt vuur bejaarde, aad-St.-Mërte gèit op kaamp.

Dy aad-verkenners, dy gekke, dy bende knöppele mêt sjtekke,
mêt èi bèin ién 't gräof, dy gaste, mêt vys bloetse kneje, dy kwaste,
e liéf oe de knuük oëtsjtëke,
en blaoze dy hil ziëker get lëke,
mêt duükheuj op dy de reme misse,
e voél voülk dat zich sjnaas zal bepisse,
distelsjtëkers, zoéplep, mallote,
vrèigellerre, wiévergekke, duerpsidiote....
't Môt allemaol mêt, meh dat ês gèine raamp,
want 't kënt get hebbe, dat aad-St.-Mërtenskaamp.
Bié hön ziën de aw verkenners roond dèn tiéd neet truk te kënne,
ze völle hönne rökzak of ze aon 'n ekpediësie begëne.
't Ziën de vrollûij die dy kemedie neuchter belore,

ze wèite wie 't aoflöp, 't fèt van de aw hore.
Koëme ze hëim sjtrak, meuj, zäot, mêt medäolzjes behange,
ziën de hëlde vaan gister oonder 'n môts te vange.
Ze hebben 't de vuur uüver, de vrollûij, veenden 't gaar gèine raamp
want 't ês gelökkig mer ens, dat aad-St.-Mërtenskaamp.

Wil Reintjens

Een reis in een levend verleden.

Dit is de aanhef van een brief, in het Duits geschreven door Hans Veit Toerring-Jettenbach, naar aanleiding van zijn bezoek in juni 2002 aan het voormalige graafschap Gronsvelt waarover zijn voorvaders in de 18^e eeuw regeerden. De brief die hier in zijn geheel volgt, werd vertaald door Jacques van Rensch.

Verlag van de belevissen van Hans Veit, Ignaz en Carl Theodor Toerring-Jettenbach.

Het waardevolste bosbezit van onze familie ligt op een van noord naar zuid lopende hoogvlakte ten westen van de rivier de Iller in Baden Württemberg, voor ons, vanuit München, net aan de overkant van de grens met Beieren. Eeuwenlang, tot 1802, was dit bos eigendom van het cisterciënserinnenklooster Gutenzell. In genoemd jaar werden in het kielzog van de Franse Revolutie bij de zogenaamde Reichsdeputationshauptschluss alle kloosters, kapittels en geestelijke vorstendommen in het Duitse Rijk opgeheven. De goederen van deze instellingen dienden voor een deel als schadeloosstelling voor de adel voor het verlies van vroegere bezittingen in gebieden ten westen van de Rijn, welke streken inmiddels bij Frankrijk waren ingelijfd. Op grond van deze gebeurtenissen kreeg mijn familie een deel van de kloostergebouwen van Gutenzell en het zogenaamde 'Klosterwald' toegewezen als compensatie voor verlies van ons vroegere graafschap Gronsvelt, dat inmiddels onder Frans gezag was gekomen. Dit graafschap Gronsvelt was door het huwelijk van graaf Maximilian Emanuel zu Toerring-Jettenbach met Maria Josepha d'Arberg, erfdochter van Gronsvelt, in onze familie gekomen en na het kinderloos overlijden van Maria Josepha in 1754 daarin gebleven. Aangezien graaf Maximiliaan Emanuel ook in tweede huwelijk kinderloos bleef, vererfde het graafschap na zijn overlij-

den in 1773 aan zijn broer August Joseph, graaf zu Toerring-Gronsvelt. Hij bleef eigenaar tot 1796, toen de Fransen hem zijn bezit ontnamen. Dat was eigenlijk alles wat ik - ik moet het tot mijn schande bekennen - over Gronsvelt wist, tot ik in de laatste week van augustus 2001 telefoon kreeg van Dr. Tausendpfund, directeur van het Staatsarchiv München. Hij deelde mij mede dat twee heren uit Gronsvelt, Gilles Jaspars en Jacques van Rensch bij hem waren en mij graag eens zouden leren kennen. Vervolgens begaf ik mij naar het Staatsarchiv en daar werd het eerste persoonlijke contact tussen Gronsvelt en mij gelegd. Ik weet niet wat de heren, aan wie ik allerlei vragen over Gronsvelt stelde, toen van mij dachten. Het deed mij in ieder geval erg veel plezier kennis te maken met twee zo sympathieke heren, voor wie de naam Toerring - dat merkte ik toen al - duidelijk iets betekende. Min of meer terloops, zoals vaak bij dit soort gelegenheden, werd wederzijds de wens uitgesproken elkaar een volgende keer in Gronsvelt te ontmoeten, waarbij we wat losjes het oog lieten vallen op de vroege zomer van 2002. Er ontspoon zich vervolgens een e-mailcorrespondentie tussen de heer Jaspars en mij. Hij

V.l.n.r. Carl-Theodor, Hans Veit met de schuttenbeker, Jan Hayen, Mathieu Pinckaers.

stuurde allerlei documentatie over Gronsveld en ik ontving historische verhandelingen over het graafschap en in het bijzonder over graaf Justus Maximiliaan van Bronckhorst, wellicht de in de geschiedenis het meest op de voorgrond tredende heer van Gronsveld. Deze immers, zo werd mij duidelijk gemaakt, was de stichter van de zo rijk aan tradities zijnde schutterij Sint-Sebastianus. Kortom, er werd mij, zonder dat ik het goed in de gaten had, van alles over Gronsveld bijgebracht. In het voorjaar van 2002 nam het plan vaste vormen aan en een datum voor mijn bezoek werd vastgelegd. Kort daarna vroeg ik mijn oudste zoon Ignaz te mogen meebrengen en nog iets later bleek dat ook mijn andere zoon Carl-Theodor graag wilde komen. Ik stelde dit de heer Jaspars voor en kreeg onmiddellijk de royale toezegging dat we zonder probleem gedrieën de reis konden aanvaarden.

Oorspronkelijk hadden we gedacht aan een gewoon weekend in een pension in Gronsveld, waarbij de heren Jaspars en Van Rensch dan wel zo aardig zouden zijn ons het een en ander te laten zien. Naarmate de datum van het bezoek echter naderde, merkte ik langzamerhand dat dit het karakter van een soort staatsbezoek ging aannemen. Er werd een

De graaf tijdens zijn toespraak in het Rijksarchief te Maastricht.

programma gestuurd met interessante bezoeken en ontmoetingen en ik voelde mij daarbij op het laatst toch wat ongemakkelijk. Hoe dan ook, op 20 juni namen mijn zonen en ik het vliegtuig, vlogen naar Keulen en huurden een auto. Op de autoweg Maastricht-Aken ter hoogte van de grensovergang Bocholtz, ontmoetten we de heren Gilles Jaspars en Pim van de Weerd, die ons via een mooie route, deels door het graafschap Gronsveld, naar ons onderkomen in de Meschermolen bij mevrouw Jolanda Lippertz loodsten. Deze molen hoort bij een mooie, oude, grote hoeve, waar mevrouw Lippertz een hotel-pension heeft.

's Avonds zouden we worden opgehaald door een auto met chauffeur. Vervolgens verscheen dan een bijzonder vriendelijke heer, Mathieu Pinckaers, met een mooie grote auto, die zich als onze chauffeur voorstelde. We stapten in en vroegen hem meteen het hemd van het lijf: waar we naar toe reden, wie daar allemaal waren en nog veel meer. Mathieu was heel aardig en kon alles precies uitleggen. We reden Gronsveld binnen en stopten bij het huis dat vroeger toebehoorde aan de rentmeester van de Toerrings en dat nu wordt bewoond door onze gastvrouw en -heer voor die avond, Willy Keyser-Schuurman en Harry Huveneers.

Het aanbieden van de gekalligrafeerde stamboom.

Beiden begroetten ons aan de ingang en brachten ons naar binnen in een fraai gedecoreerde kamer, waar aanwezig waren:

De heer burgemeester Hans Schmidt

De heer Jan Hayen, majoor van de schutterij Sint-Sebastianus

De heer Pim van de Weerd, voorzitter van de Stichting Grueles, en zijn echtgenote

De heer Jacques van Rensch

De heer Gilles Jaspars en echtgenote

De heer Louis Bernards en echtgenote

en onze aardige heer Mathieu Pinckaers

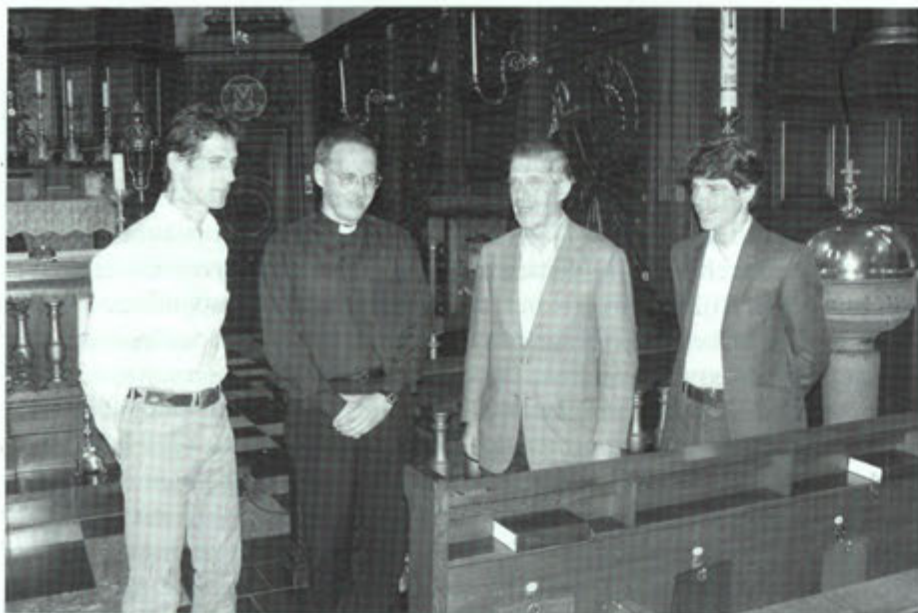
De sfeer was al onmiddellijk heel hartelijk en na een korte voorstellingsronde hebben we gedurende een lange avond nader met elkaar kennis gemaakt. Uiteraard was dat niet heel eenvoudig omdat we elkaar, op een enkele uitzondering na, niet kenden. Maar dankzij de hartelijkheid van onze gastheer en gastvrouw, en de andere aanwezigen voelden we ons al heel snel op uiterst prettige wijze opgenomen.

Voor de volgende dag stond een bezoek aan kasteel Gronsveld op het programma. Daar werden we door de heer en mevrouw Froger welkom geheten. In de benedenverdieping leidde de majoor ons rond in een speciaal voor ons ingerichte tentoonstelling over schutterij Sint-Sebastianus. De rozen uit het Toerringwapen dat op het verenigingsvaandel prijkt, vielen mij al bij de eerste blik op. Bovendien stond er de bijzonder fraaie nautilusbeker, die in 1825 aan de schutterij was geschonken door Maximiliaan August, de kleinzoon van Maximiliaan Emanuel, de laatste heer van Gronsveld. Op grond daarvan mag men aannemen dat ook na het einde van het zelfstandig graafschap toch nog een goede verhouding heeft bestaan tussen Toerring en Gronsveld. Daaruit zou men kunnen concluderen dat de Toerrings het voordien als landsheren nog niet zo slecht hebben gedaan. Ik kreeg echter ook te horen dat mijn zonen en ik de eerste mannelijke Toerrings waren die ooit Gronsveld hadden bezocht. Alleen de tweede echtgenote van Maximiliaan Emanuel had bij gelegenheid van een bezoek aan het kuuroord Spa ook enkele weken in het kasteel geloged, overigens tot haar ongenoegen omdat dit gebouw kennelijk in een niet al te beste toestand verkeerde. De heer Van Rensch legde mij uit dat het ook in financieel opzicht een kostbaar bezoek was geworden, niet in de laatste plaats vanwege de grote voorliefde die de gravin had voor Gronsveldse 'Mundkuchen'. Ik begrijp dat heel goed, want het Gronsvelds gebak is inderdaad voortreffelijk en tijdens ons verblijf kregen we meermalen kostelijke vlaaien in verschillende varian-

ten voorgeschoteld. (Terwijl ik dit schrijf bedenk ik dat ik beslist navraag moet doen naar het recept van dit gebak.) De heer des huizes liet ons vervolgens het kasteel zien, dat thans ongetwijfeld in een heel wat betere toestand verkeert als ten tijde van de graven Toerring. In de loop van de tijd is het immers bijna helemaal opnieuw opgebouwd.

Na een wandeling door het schitterende park vertrokken we dan naar het Rijksarchief in Maastricht. Daar werd het op microfilm opgenomen Gronsveldse archief uit München aan het Rijksarchief symbolisch overgedragen. De Rijksarchivaris in Limburg, de heer Maarschalkerweerd hield een korte, bondige toespraak, waarin hij er zijn voldoening over uitsprak dat dit voor Gronsveld belangrijke deel van het Toerring-archief nu op microfilm bij het Rijksarchief beschikbaar was. Aansluitend hield de heer Van Rensch een voordracht, waarin hij enkele historische bijzonderheden uit dit archief voor het voetlicht bracht. Ook konden we enkele belangrijke passages door middel van projectie nader bekijken. Vervolgens kreeg ik zelf kort het woord en verklaarde dat een zo omvangrijk archief als dat van onze familie ook een maatschappelijke betekenis heeft en om die reden ook voor een breed publiek toegankelijk moet zijn. Van de Stichting Grueles kregen wij daarna een prachtig gekalligrafeerd schilderij aangeboden, waarop de relatie tussen Gronsveld en Toerring op zeer decoratieve wijze in beeld is gebracht. De heer Jaspars heeft dit schilderij vervaardigd en daarin al zijn kalligrafische talenten tot uiting gebracht. Aansluitend vond een aardige receptie plaats, waar het mogelijk was met allerlei mensen in contact te komen. 's Avonds was er een rijk diner in restaurant De Grenedeer, waar we nog meer Gronsveldenaren leerden kennen. Iedereen was bijzonder vriendelijk, ontspannen en geïnteresseerd en we mochten lange en boeiende gesprekken voeren.

De volgende ochtend bezochten we de mooie parochiekerk van Gronsveld, dubbel versierd met het dubbelwapen Toerring-D'Arberg, en we maakten kennis met pastoor Pierik. De heer Jaspars vertelde enkele interessante wetenswaardigheden uit de historie van dit godshuis. Dat de kerk ook over een zeer mooi orgel beschikt, liet ons organist Eddy Goessens horen door middel van enkele door hem zelf uitgekozen composities. Aansluitend klommen wij ook op het oksaal, waar hij ons vol trots dit bijzonder mooie en waardevolle instrument demonstreerde en ook mijn lievelingsstuk van J.S.Bach, namelijk Jesus meine Freude, speelde. 's Middags wandelden we door een prachtig bos naar het voormalig boswachtershuis De Beuk, waar we weer flink werden volgestopt met boterhammen, koffie en fantastische vlaai. De heer Eddy Jacobs, die

V.l.n.r. Ignaz, pastoor Peter Pierik, Hans Veit, Carl-Theodor.

Eddy Goessens geeft uitleg over het orgel aan de graaf en zijn zoons.

over dit pand waakt en ook jager is, gidste ons daarna nog door de oude, onderaardse mergelgroeve bij De Beuk en vertelde allerlei bijzonderheden uit de geschiedenis. Nadat we weer door het bos waren teruggelopen, reden we naar de windmolen van Gronsveld, die rond 1620 werd gebouwd door Justus Maximiliaan van Bronckhorst, en waar ons de heer Jo Meessen de werking van deze nog steeds in bedrijf zijnde molen demonstreerde. Vroeger was dit de banmolen van de heer en de Gronsveldse boeren waren verplicht daar hun graan te laten malen. In de late namiddag maakte we nog met de heren Jaspars en Van Rensch in de auto van de heer Jules Bonnet een tochtje door het gebied van het vroegere graafschap. We konden ons bij deze tocht langs Heugem, Honthem en Eckelrade een goed beeld vormen van de omvang van het vroegere graafschap. Ook bezochten we het Amerikaans oorlogskerkhof, deels gelegen op vroeger Gronsvelds gebied. 's Avonds waren we dan weer uitgenodigd voor het diner bij mevrouw Keyser-Schuurman en de heer Huveneers. Eerst konden we nog genieten van de prachtige en met veel liefde verzorgde tuin achter het huis en daarna zetten we ons aan de rijkelijk voorziene en voortreffelijke dis. Tegen het einde van het diner overviel ons allemaal een zichtbare vermoeidheid omdat we een dag met een goed gevuld programma achter de rug hadden. Het was een bijzonder mooie en hartelijke afsluiting van ons bezoek aan Gronsveld, waarvan wij alle drie bijzonder hebben genoten. 's Zondagsmorgens voor ons vertrek bezochten we de H. Mis in de kerk, waar pastoor Pierik ons bij het begin van de dienst op bijzonder sympathieke wijze welkom heette. Als een indrukwekkende verrassing luisterde het kerkkoor onder leiding van Paul Voncken de viering op. Gronsveld mag werkelijk trots zijn op dit prachtige gemengde koor en wij willen de dirigent graag complimenteren. We hadden nooit gedacht dat het programma van dit bezoek met zoveel liefde en aandacht was samengesteld en dat we zoveel aardige, ontwikkelde en sympathieke mensen zouden ontmoeten. Onze dank geldt natuurlijk in het bijzonder de schutterij Sint-Sebastianus in de persoon van majoor Jan Hayen en de Stichting Grueles in de persoon van Pim van de Weerd. Eveneens wil ik mijn dank richten aan Gilles Jaspars, die zo hartelijk voor ons tijdens ons verblijf in Gronsveld gezorgd heeft. Onze bedoeling is bij de volgende Grote Bronk weer naar Gronsveld te komen. In ieder geval zijn nu contacten gelegd die zeker lang stand zullen houden. Ik telefoneer nu al weer met de heer Van Rensch omdat ik iets over de geschiedenis van mijn familie met betrekking tot Gronsveld wil weten.

Op de belt van de Gronsveldse banmolen.

In deze zin willen wij zeer hartelijk dankzeggen aan alle Gronsveldenaren waarmee we bij ons bezoek kennis mochten maken. In ieder geval kan iedereen ervan overtuigd zijn dat dit bezoek voor mijn zonen en mijzelf een geweldige verrijkende ervaring is geweest.

Hans Veit Toerring-Jettenbach

“Komt en geniet van hetgeen R.K. jeugdhotel Kasteel Ryckholt U biedt!”

In april 1950 reden Ria en Burt Snijders in hun gehuurde auto Gronsveld binnen. Aan een voorbijganger vroegen ze of die wist of er ergens een boerderij of ander groot gebouw te huur was. Ze werden doorgestuurd naar het patersklooster in Rijckholt, waarvan op dat moment het grootste deel leeg stond.

Een welwillende pater liet hun het gebouw zien. Toevallig keek het echtpaar Snijders uit een raam en zag aan de achterkant van het klooster Kasteel Rijckholt liggen.

“Dat staat ook leeg, op een paar vertrekken na”, zei de pater. “Misschien is dat ook iets voor jullie plannen.”

Ria en Burt hadden hem verteld dat ze een “jeugdhotel” wilden beginnen. Dat het geen “wilde plannen” waren, legt Ria Snijders (inmiddels 89 jaar) uit. “Al voor de oorlog werkte ik in jeugdhotel “De Hoge Hoenderberg” in Groesbeek. Het was het eerste jeugdhotel in Nederland. Eigenlijk is het door een toeval ontstaan. Mijn vader had in 1920 het landgoed “De Hoge Hoenderberg” gekocht en bouwde daar later een vakantiehuis voor

1951. Ook in de eerste jaren kwamen er al veel gasten.

de familie op. We hadden behoefte aan een flink pand, want we waren thuis met dertien kinderen. Mijn vader had een grote natuursteenhandel in Rotterdam en kon het zich kennelijk permitteren. Toen de kinderen groter werden en wat meer hun eigen weg gingen, wilden ze niet meer mee naar Groesbeek. Mijn oudste broer bedacht het plan om het huis te verhuren aan groepen. Al snel bleek dat niet alle groepen het even netjes achterlieten, dus ging ik erheen als een soort toezichthoudster. Al snel ontstond het idee voor een jeugdhotel. Dat is iets anders dan een jeugdherberg. Onze gasten bleven meestal een week en hoefden geen corvee te doen. De regels waren ook veel minder streng. Ik leerde daar ook mijn toekomstige man Burt kennen. Hij kwam als gast en begon al snel mee te helpen in het hotel. De hele sfeer sprak hem erg aan."

De achtergrond van Burt Sniijders was een totaal andere. Zijn ouders waren ooit naar Amerika getrokken en verdienden daar hun brood met een levensmiddelenzaak. Burt werd geboren in Chicago. Toen hij zeven jaar was, keerde de familie terug naar Nederland en begon in Waalwijk een café.

Burt volgde later een opleiding tot leerlooier, maar dat vak kon hem niet echt bekoren. Toen hij als gast op "De Hoge Hoenderberg" terecht kwam, wist hij ineens wat hij wilde: een jeugdhotel beginnen.

Hij trouwde met Ria, maar voorlopig ontbraken de middelen voor een

Recreatiezaal Kasteel Rijckholt (Zuid-Limb.)

De recreatiezaal (oude koetshuis en paardenstal) in de begintijd.

eigen jeugdhotel. Burt ging aan de slag in een lederwareenzaak, maar in het naoorlogse Nederland was nog niet zoveel behoefte aan een luxe-artikel als leer en Burt voelde zich er ook niet echt gelukkig bij. Inmiddels waren er drie kinderen geboren: Neal, Annelies en Marius. Ria had moeite om de eindjes aan elkaar te knopen en Burt droomde nog steeds van "zijn jeugdhotel".

Burt Sniijders.

In het voorjaar van 1950 besloten ze de knoop door te hakken. Ze prikten met hun ogen dicht op de kaart een gebied waar ze op zoek zouden gaan naar een gebouw en zo kwamen ze terecht in Zuid-Limburg en vervolgens bij Kasteel Rijckholt.

De benedenverdieping van het kasteel was in gebruik als gemeentehuis en de burgemeester ontving hen daar in zijn kantoor. In een van de andere kamers zetelde de douane. Ria Sniijders herinnert zich nog dat het er naar bedorven vlees rook, omdat de douaniers er in beslag genomen smokkelwaar bewaarden.

Ria en Burt konden voorlopig de beschikking krijgen over het koetshuis en de bovenverdieping van het kasteel.

Maar alvorens ze het mochten huren, moesten ze eerst van de burgemeester naar de deken van Wijk. Er was hier toen nog weinig toerisme en de burgemeester wilde geen enkel risico nemen. Het woord "jeugdhotel" klonk hem tamelijk vrijmoedig in de oren, ondanks de verzekering van Ria en Burt dat het een "Rooms Katholiek" jeugdhotel met "streng gescheiden slaapzalen" zou worden. De deken was bereid om akkoord te gaan, onder voorwaarde dat Ria en Burt een verklaring van hun eigen parochie konden overleggen waarin stond dat ze "goede katholieken" waren.

Ze keerden spoorlags terug naar huis en de volgende dag stonden ze alweer bij de deken op de stoep met hun verklaring. De deken was zo onder de indruk van deze snelle reactie, dat hij onmiddellijk toestemming gaf.

Ria en Burt konden nu aan de slag. Ze plaatsten een advertentie in De Volkskrant:

"Komt en geniet
van hetgeen

R.K. jeugdhotel Kasteel Ryckholt U biedt!"

De recreatiezaal na de verbouwing. Rechts de deur naar een aparte eetzaal.

Bij een legerdump kocht Burt stapelbedden, dekens, strozakken, keukengerei en tafels. Het spul had na de oorlog een paar jaar in de opslag gestaan en zag er niet uit. Ria vertelt: "Ik heb staan janken toen het werd gebracht. Ik was inmiddels in verwachting van mijn vierde kind en zag als een berg op tegen al het schoonmaakwerk."

Samen met wat familieleden was ze dagen bezig met poetsen, strozakken vullen en dekens en kussens repareren.

Na enkele weken (in mei 1950) arriveerden de eerste gasten en dat was maar goed ook: tot op dat moment was er alleen maar geld uitgegeven en nog niets verdiend.

In de zomermaanden nam het aantal gasten gestaag toe en het lukte Ria met moeite om de groei bij te houden. Telkens moesten er meer bedden en dekens komen en strozakken worden gevuld. De gasten merkten weinig van al dat geïmproviseer. In het gastenboek schrijft ene C.

Sanders op 17 juli 1950:

"Een week lang hebben allen genoten
op Rijckholts schoon vakantieoord.

De stemming met zon overgoten

Zoals het ons Mokummers behoort."

Het gastenboek geeft ook een aardig tijdsbeeld. Veel gasten hadden in die eerste jaren op het kasteel "een moordweek" of vonden het er "meters" of "top".

En M. Nagelgast schrijft:

"Op Rijckholts parel der oude cultuur
doet elk mens een rust-, klim-, loop- en lachkuur"

Er kwamen ook regelmatig gasten uit Duitsland. Zo schrijft Frank Richter:

"Ich danke vielmals für die nette Aufnahme und das gute Essen,
und Wiesje aus Rotterdam werde ich nicht vergessen.

Sie hat mir äusserst nette Gesellschaft geleistet.

Burt Snijders hield zich de eerste tijd vooral bezig met de inrichting van het jeugdhotel. Het koetshuis moest de recreatiezaal worden, maar een deel daarvan was altijd als stal gebruikt en stond vol met houten paardenboxen. Toen de burgemeester met vakantie ging, trommelde Burt een stel timmerlieden op en in korte tijd onderging het koetshuis een metamorfose en veranderde in een gezellige recreatiezaal. Op de zolder kwamen de slaapkamers voor de jongens.

Bij zijn terugkeer was de burgemeester woedend en eiste dat "alles wordt teruggebracht in de oude staat", maar dat is er nooit van gekomen. In het begin werd er nog achter in de zaal gekookt, maar al snel verbouwde Burt de koestal tot keuken.

De goede contacten met de burgemeester werden gelukkig vrij snel hersteld. Toen in september 1950 het vierde kind van Ria en Burt werd geboren op de eerste verdieping van het kasteel, hoefde Burt maar even de trap af te lopen om de kleine Joost aan te geven bij de burgerlijke stand.

De burgemeester luste op zijn tijd graag een borrel en soms vergat hij wel eens dat hij nog een of andere officiële verplichting had. Dan dook hij de keuken in bij Ria en Burt en die zorgden met de nodige koppen koffie ervoor dat hij zijn taak alsnog naar behoren kon vervullen.

Na een paar jaar verhuisde het gemeentebestuur vanuit het kasteel naar Klokke Roeland, in het huidige Europapark. Daardoor kwam het hele gebouw beschikbaar als jeugdhotel.

In latere jaren hebben de gemeente Gronsveld en Burt Snijders nog wel eens met elkaar in de clinch gelegen, vooral als het ging om het onderhoud van het kasteel. Toen in de jaren zestig het kasteel op het riool moest worden aangesloten, wilde de gemeente dat Snijders dat zelf zou betalen. Na veel geharrewar, waarbij de Vereniging van Nederlandse Gemeenten en het Provinciaal Waterschap zich er zelfs mee bemoeiden, ging de gemeente overstag en nam de kosten voor haar rekening.

Het kasteel was vanaf het begin in trek bij de jeugd. In de zomer van 1950, verbleven er al meer dan honderd gasten. In 1954 schreef de *Gazet van Limburg* over het unieke karakter van het jeugdhotel: "Een totaal nieuw gezichtspunt voor de vakantievierende jeugd in Limburg vormt ongetwijfeld het lommerrijke jeugdhotel, dat is ondergebracht in kasteel Ryckholt. De jeugd is hier "en pension".

Ze kan haar vertier zoeken in de onmiddellijke omgeving terwijl de hotelier L.H.C. Snijders voor vrijwel elke avond van de week een ontspanningsprogramma heeft samengesteld. Er worden tafeltennis-kampioenschappen gehouden, men kan er dammen, schaken enz. Het jeugdhotel, dat op katholieke leest geschoeid is, staat voor eenieder open. Uit de grote belangstelling van de meestal oudere jeugd, blijkt dat het jeugdhotel in een grote behoefte voorziet. Ook de rijpere jeugd, wier vakantiebegroting binnen bepaalde lijnen moet blijven, kan in Limburg dus terecht, zonder dat daarbij op het bezadigde hotel overgeschakeld behoeft te worden."

Gasten konden een kop koffie verdienen met aardappels pitten. Dat was vooral prettig als het vakantiegeld bijna op was.

Bonte avond met in het midden de schrijver van dit artikel als "Vader Bollen".

Ria Sniijders denkt nog vaak terug aan die begintijd. Natuurlijk was het zwaar, maar het gaf haar ook een enorme voldoening als ze de enthousiaste reacties van de gasten hoorde. Velen kwamen een jaar later nog eens terug. Ria stond in die begintijd nog zelf iedere dag uren in de keuken om voor alle gasten te koken. Daarnaast zorgde ze voor de inrichting van het kasteel. Ze vond het belangrijk dat het er gezellig en schoon uitzag. Een van de gasten schrijft in 1955 in het gastenboek: "Hartelijk dank heer Sniijders en assistenten en niet in het minst de stille kracht op de achtergrond: mevrouw Sniijders."

Ria Sniijders is vooral trots op het feit dat ze de sfeer van "De Hoge Hoenderberg" in Groesbeek hadden weten "over te planten" naar het kasteel in Rijckholt. Gasten voelden zich er al snel op hun gemak omdat er een grote mate van vrijheid was. Voor velen van hen was het de eerste keer dat ze alleen van huis waren, onder het wakend oog van hun ouders vandaan.

*Jeugdhotel
Kasteel Rijckholt*

Van deze kaart zijn er duizenden verstuurd door de gasten.

De meeste gasten bleven een week en de sfeer was over het algemeen zo ontspannen dat er al snel contacten werden gelegd. Zo maakten twee meisjes uit Groningen een heel lang ABC-gedicht met daarin onder meer de volgende regels:

"K is het Kabaal waarom zaal 10 zo berucht was,
L is die Liebe, die weer niet van de lucht was"

Het sluiten van vriendschappen werd ook vergemakkelijkt door de vele activiteiten die Burt en Ria organiseerden. Overdag konden de gasten bustochten maken, onder andere naar de Ardennen en de Eifel. 's Avonds werden er spelletjes gedaan, gedanst, wandelingen georganiseerd en op vrijdagavond was er natuurlijk de "bonte avond".

Door de inwoners van Gronsveld en Rijckholt werd het jeugdhotel en zijn gasten (voornamelijk "Hollenders") in die tijd met argusogen bekeken. Volgens sommigen was het op het "kesjtjel" een soort Sodom en Gomorra. Ik weet uit eigen ervaring dat het tegendeel waar was. Ik kwam er in 1960 voor het eerst als gast. Daarna ben ik nog jaren terug geweest als "assistent", want in de zomermaanden werkten een aantal scholieren en studenten op het kasteel.

Ria en Burt hielden 's nachts strikt de hand aan de scheiding van bokken en schapen. De meisjes sliepen in het kasteel en de jongens boven het koetshuis. Pogingen van de jongens om via de brandtrap naar "de meiden" te gaan, werden vrijdeld door Burt of een van de assistenten die buiten "wacht liepen". En op een tweede poging stond een zware straf: onmiddellijk naar huis gestuurd worden!

Voor katholieke ouders was dat in die tijd een hele geruststelling. Er kwamen ook nogal wat verloofde stelletjes op het kasteel. Ouders hadden in elk geval de garantie dat er niets kon "gebeuren" (althans op het terrein van het kasteel). De "meiden" waren meestal ook niet zo gediend van herenbezoek. Wanneer er boven in het kasteel plotseling een hysterisch gegil losbarstte, wisten de assistenten van het jeugdhotel meteen wat er aan de hand was. Onder aan de brandtrap werd de vluchtende insluiper dan meestal in de kraag gegrepen.

Op een nacht brak er bij de meisjes grote paniek uit, omdat ze ervan overtuigd waren dat er "enge kerels in de tuin zaten". Bij nader onderzoek bleek dat de parelhoenders die om het kasteel liepen aan het fluiten waren en je zou inderdaad zweren dat het "de lokroep van een man" was.

De jongelui moesten altijd om elf uur binnen zijn, maar er kon "avondverlof" worden verleend tot twaalf uur. Daarna werd op de slaapzalen gecontroleerd of iedereen "binnen" was.

De opgeschoten jeugd uit Gronsveld en Rijckholt had overigens minder moeite met het jeugdhotel dan hun ouders. Op zaterdag fietsten de

Ook toen al waren er stickers!

nieuwe gasten meestal door de dorpen op weg naar het kasteel en de jeugdige dorpingen keken daar met veel belangstelling naar om te zien "of er iets bij zat".

Als medewerker heb ik nog wel eens Gronsveldse jongens van het terrein gestuurd die in het donker op zoek waren naar "de haasjes". De gasten vonden die belangstelling overigens wel leuk en al snel ontdekten ze dat in de theetuin van de familie Scheres op de hoek van de Kasteelstraat en bij frituur Dormans contacten konden worden gelegd met de plaatselijke jeugd.

In de wintermaanden was het jeugdhôtel gesloten en heerste er een verstilde sfeer op het kasteel. Ria en Burt voerden samen met enkele vaste medewerkers allerlei reparaties uit. Meer dan vijfhonderd dekens moesten worden gelucht, lakens en matrassen hersteld, serviesgoed nagekeken en het hele kasteel werd grondig gepoetst en de slaapzalen opnieuw gewit. Er werden ook de nodige verbouwingen uitgevoerd. De eerste tijd vonden alle activiteiten plaats in de recreatiezaal, maar na een paar jaar werd er een aparte eetzaal gebouwd.

Voor de kinderen van Burt en Ria was de overgang van zomer naar winter groot. Na een zomer vol gezelligheid, ontmoetingen met leeftijds-

genoten uit het hele land en nieuwe vriendschappen werd het leven op het kasteel tamelijk "saai" voor Neal, Annelies, Marius en Joost. Annelies herinnert zich nog dat in de winter de lege recreatiezaal een prima plek was om te rolschaatsen met vriendinnen uit de buurt. Achteraf kijken de kinderen Snijders met plezier terug op hun jaren op het kasteel. Zo vertelde Neal (die al meer dan dertig jaar in Canada woont) mij onlangs: "Ik heb een fijne jeugd gehad op het kasteel. Toen leek het allemaal zo vanzelfsprekend, maar nu realiseer ik mij dat het heel bijzonder was."

Winter op het kasteel.

In de jaren zestig beleefde R.K. Jeugdhotel Kasteel Rijckholt zijn glorie-tijd toen er tijdens het zomerseizoen soms meer dan tweehonderdveertig vakantiegangers verbleven. Vooral in de ochtenduren werd er door de medewerkers hard gewerkt. Slaapzalen vegen, tafels dekken, afwassen en aardappels pitten. In principe hoefden de gasten alleen maar hun eigen bed op te maken, maar als in de loop van de week het geld opraaakte, waren ze vaak graag bereid om tegen vergoeding van een consumptiebon mee te helpen. De medewerkers waren daar natuurlijk blij mee en het kwam nogal eens voor dat iemand als gast "begon" en daarna nog een paar weken op het kasteel bleef "hangen" als medewerker. Zo ben ik er zelf ook terecht gekomen en ik heb het bijna tien jaar volgehouden. Ook ik raakte verknocht aan de bijzondere sfeer van het kasteel. In het team van medewerkers, dat voornamelijk bestond uit middelbare scholieren en studenten, werd veel gelachen. Maar ik herinner me ook nog de heftige discussies die vaak werden gevoerd over allerlei zaken die ons als jonge mensen bezig hielden. En dan waren er natuurlijk altijd weer de gasten: leeftijdsgenoten die hun vakantie kwamen vieren en meestal in opperbeste stemming waren, waardoor het werken op het kasteel nog leuker werd.

In 1969 droegen Ria en Burt het jeugdhotel over aan de familie Kramer. Burt Sniijders overleed in 1992. Ria woont nog steeds in Limburg. Onder leiding van hun opvolgers veranderde het jeugdhotel langzamerhand in een "schoolbuitenhuis" omdat in de jaren zeventig steeds meer jongeren in het buitenland op vakantie gingen en de animo voor het jeugdhotel afnam. De familie Kramer heeft op tijd de bakens weten te verzetten en kasteel Rijckholt werd een unieke plek voor schoolwerkweken.

Ik was inmiddels schoolmeester geworden in Amsterdam en keerde jaarlijks, sámen met mijn zesde klassen, terug naar het kasteel. Ook voor mijn leerlingen werd kasteel Rijckholt een bijzondere plek.

Laatst vertelde een oud-leerling uit mijn zesde klas van 1974 mij: "Als ik jaarlijks met mijn gezin over de A2 naar het zuiden rijd, moet ik altijd even naar het kasteeltje kijken. Voor ik iets kan zeggen, roepen mijn kinderen al: "Ja pap, we weten het! Daar ben je nog eens geweest toen je in de zesde klas zat. En het was er hééééél leuk!"

Jacques Vriens

Streekmuseum

Wat maog 't zién?

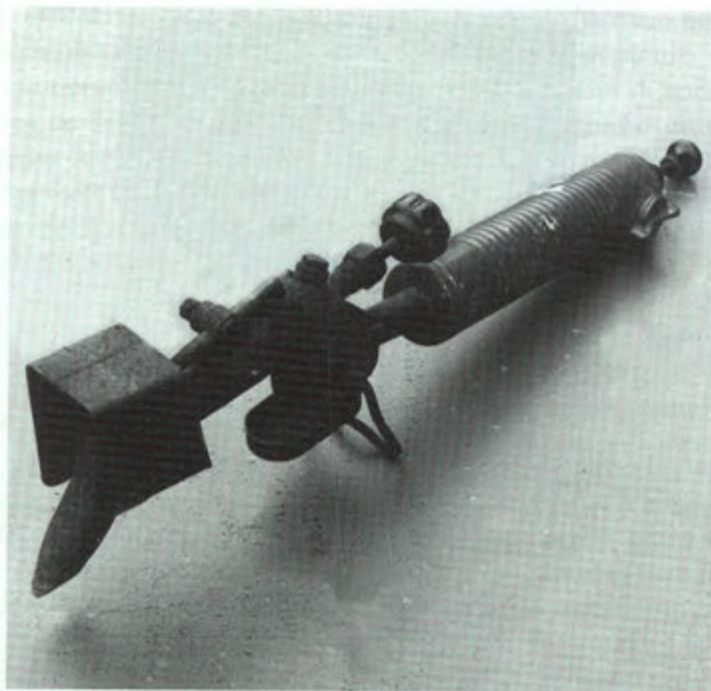

Het afgebeelde voorwerp uit het vorige nummer is een apparaat om roggebrood te snijden. De beste reactie kwam van N. van den Boorn uit Maastricht. Hij schreef: "Het betreft hier een broodsnijmachine. Deze werd veel gebruikt om roggebroden zwaarder dan 1200 g te snijden. Deze broodsoort werd vooral gebakken omdat ze goed houdbaar was en omdat bij bewoners van afgelegen woningen, vooral boerderijen, niet dagelijks brood werd bezorgd. Zelf ben ik in het bezit van precies dezelfde snijmachine, zij het van een ander merk n.l. Alexanderwerk die in het verleden gebruikt werd op het laboratorium van de Keuringsdienst van Waren in Maastricht. Roggebrood werd, evenals andere soorten brood, bij de bakker bemonsterd en op gewicht (de droge stof) gecontroleerd."

In de jaren 1949 tot 1988 was Van den Boorn werkzaam als keurmeester bij bovengenoemde dienst. Hij krijgt van onze sectie geen hard roggebrood, maar een overheerlijke taart. Natuurlijk werden met zo'n apparaat ook andere producten gesneden zoals, kaas, worst, en zelfs tabak.

We hebben vanzelfsprekend weer een nieuw te raden voorwerp. Reacties naar Postbus 36, 6247 ZG Gronsveld of in de brievenbus van Rijksweg 57.

John van de Weerd (tel. 043-4085117)

De Europese kanarie

In 1912 schreef Dr. Jac.P.Thijssen in zijn eerste druk van de voorloper aller vogelboeken "Het Vogelboekje" dat de Europese kanarie (*Serinus serinus*) eigenlijk dezelfde soort is als de kanarievogel van onze kooien. De soort kwam slechts zelden in Nederland voor en dan voornamelijk tijdens de voorjaars- en najaarstrek. Zijn wetenschappelijke naam was toen nog *Serinus Canarius Germanicus*. Het eerste broedgeval in Nederland werd in 1922 te Kerkrade binnen de muren van Rolduc aangetroffen. De soort is afkomstig uit Afrika, en niet zoals velen denken, van de Canarische Eilanden. De wilde kanarie of eilandkanarie, die wél zijn oorsprong op de Canarische Eilanden heeft en veel gelijkenis met de Europese kanarie vertoont, is er waarschijnlijk debet aan dat de Europese kanarie lange tijd tot de familie van de kanaries is gerekend. Daarnaast is bekend dat alle kanariesoorten hun oorsprong hebben in Afrika en alle vinkensoorten afkomstig zijn uit Eurazië. Toch heeft wetenschappelijk onderzoek aangetoond dat we met een vinkensoort van doen hebben en de Europese kanarie blijkt nog het meest verwant te zijn aan de putter. Europese kanaries zijn duidelijk kleiner dan huismussen, ze meten ongeveer 11,5 centimeter en vooral de mannetjes zien er met hun klein geel kopje, relatief korte, dikke snavel en rechtop zittende houding parmantig uit. In het Gronsvelds heet de soort *siênê* of *siênêke*, afgeleid van zijn Franse naam *séren cini*. Ook in de overige dorpen langs onze zuidgrens wordt de soort zo genoemd. In oostelijk Zuid-Limburg maakt men gebruik van zijn Duitse naam *Girlitz*, welke naam treffend zijn roep nabootst.

Vanuit Noord-Afrika heeft de Europese kanarie via Spanje Zuid-Europa bevolkt en van daaruit werd het broedgebied in noordelijke richting uitgebreid. Inmiddels is het zuiden van Denemarken bereikt. Nederland ligt net aan de noordwest-rand van zijn broedgebied waarbij Zuid-Limburg de enige regio is waar de Europese kanarie sinds 1922 een vaste broedvogel is. De "verovering" van Nederland verloopt sindsdien sprongsgewijs en is nog lang niet voltooid. Waarschijnlijk zal dit ook wel

nooit gebeuren omdat hem in het overgrote deel van Nederland het klimaat niet aanstaat. De Europese kanarie houdt vooral van warmte en treft in het zeeklimaat een natuurlijke barrière aan. In de jaren na 1922 werd de soort in korte tijd langs de grens met Duitsland en in Zuid-Limburg vrij talrijk om vervolgens weer wat af te nemen. Flinker toenames werden weer opgemerkt begin jaren veertig, midden jaren vijftig en midden jaren zeventig. Sinds enkele jaren is er weer sprake van een toename, vooral in Maastricht en Valkenburg. De Europese kanarie heeft een voorkeur voor zonnige bosranden en boomgroepen in warme, droge laaglanden, boomgaarden, parken, plantsoenen, tuinen in buitenwijken van grote steden en tuindorpen. Van groot belang is de aanwezigheid van altijd groen blijvende struiken zoals coniferen waarin het goed verscholen nest wordt gebouwd. Omdat het biotooptype grote overeenkomsten vertoont met dat van de vink, putter, kneu en groenling is de concurrentie groot en worden veel vogels gedwongen op zoek te gaan naar geschikte broedgebieden in de buurt. Het is dus niet verwonderlijk dat de Europese kanarie de laatste jaren ook Gronsveld heeft gekoloniseerd.

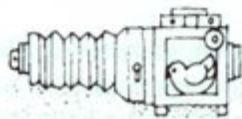
De soort overwintert in de landen rondom de Middellandse Zee en arriveert vanaf half april weer in het broedgebied. Zoals bij vele soorten het geval is, zijn de mannetjes het eerst terug. Zij bezetten al snel de geschikte biotoop en zijn dan gemakkelijk te inventariseren. Meestal hebben ze hoog in een conifeer hun zangpost van waaruit de zeer gevarieerde, kwetterende zang langdurig ten gehore wordt gebracht. De zang lijkt ook wel op het langdurig rammelen van een grote sleutelbos. Vanaf de zangpost is soms ook de opvallende baltsvlucht van het mannetje te volgen. De baltsvlucht is een vlinder- of vleermuisachtige golvende rondvlucht, waarbij de relatief grote vleugels goed opvallen. De vleugels vibreren enorm snel met slechts zeer ondiepe vleugelslagen. De vogel

komt nauwelijks vooruit, maar dat is ook niet de bedoeling. Het doel is uiteraard opvallen bij de wijfjes en te zorgen voor het nageslacht. Ook zingt het mannetje voortdurend tijdens de baltsvlucht. Dit ritueel is zeer opvallend en als je hier een beetje oog en oor voor hebt dan kun je in het voorjaar, ook in Gronsveld, menig Europees kanariemannetje ontdekken. Dit voorjaar hebben we in Gronsveld en Rijckholt de volgende territoria aangetroffen:

tuincentrum Maastrichterweg/café Scheepers, tuin van Bets van den Abbeele, tuin van Nico van de Weerd, schoolplein/Pesjoersweijke, kasteelpark Gronsveld, diverse tuinen tussen Stationsstraat en Dr. Poelsstraat, tuinen hoek Schijfstraat/Voerenweg, Europapark, kasteelpark Rijckholt, kloostertuin Rijckholt.

Met uitzondering van de tuinen tussen de Stationsstraat en de Hennemettenstraat, de tuinen hoek Schijfstraat/Voerenweg en het kasteelpark Rijckholt werden in 2001 dezelfde territoria geteld. Toen onze sectie in 2000 deelnam aan een uitgebreide inventarisatie ten behoeve van het Atlasproject Broedvogels, kwamen we tot vijf territoria. Ook in Gronsveld is er dus duidelijk sprake van groei.

Het is bekend dat Europese kanaries graag in kleine concentraties broeden. Bij de inventarisatie van de Europese kanarie moet er tijdens de relatief korte baltsperiode goed opgelet worden. Bij vogels die zo dicht bij elkaar broeden komt dubbeltelling veel voor. Aandacht voor de zich steeds herhalende vliegrichting verschaft dan duidelijkheid. De mannetjes vliegen bijna altijd na het verlaten van de zangpost terug naar de broedplaats. Zodra de vrouwtjes met broeden begonnen zijn, lijkt het alsof alle Europese kanaries van de aardbodem verdwenen zijn. Ten onrechte wordt dan vaak geconcludeerd dat de vogels verder getrokken zijn. Tijdens een tweede baltsperiode, kort voor het tweede legsel, zijn de zingende mannetjes plots weer present. Op vrijdag 21 juni, na het bezoek aan het Rijksarchief te Maastricht (overdracht van het archief van de grafelijke familie Törring Jettenbach) hadden John Gubbels, Gerard Segers, Pim van de Weerd en ik, zittend op het terras van café Scheepers en genietend van een heerlijk glas bier, het genoegen om de baltsvlucht van een mannetje Europese kanarie prima te volgen. Keer op keer vloog de vogel met zijn warrige vlinderachtige vlucht en luid gevarieerd gekwetter op luttele afstand over ons heen. Het was warm, zeer warm. En bij het horen en zien van al dat moois besloten we nog een pilsje te nuttigen, op het succes van 't siénêke.

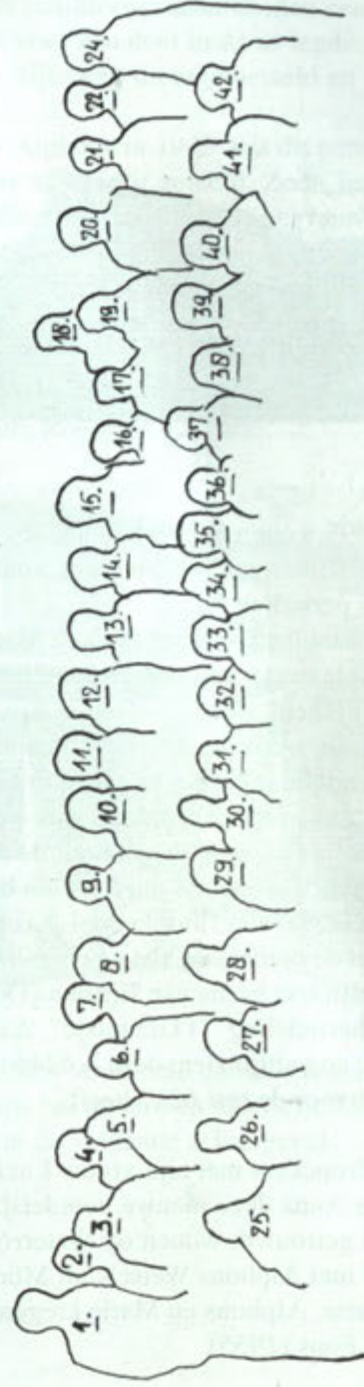
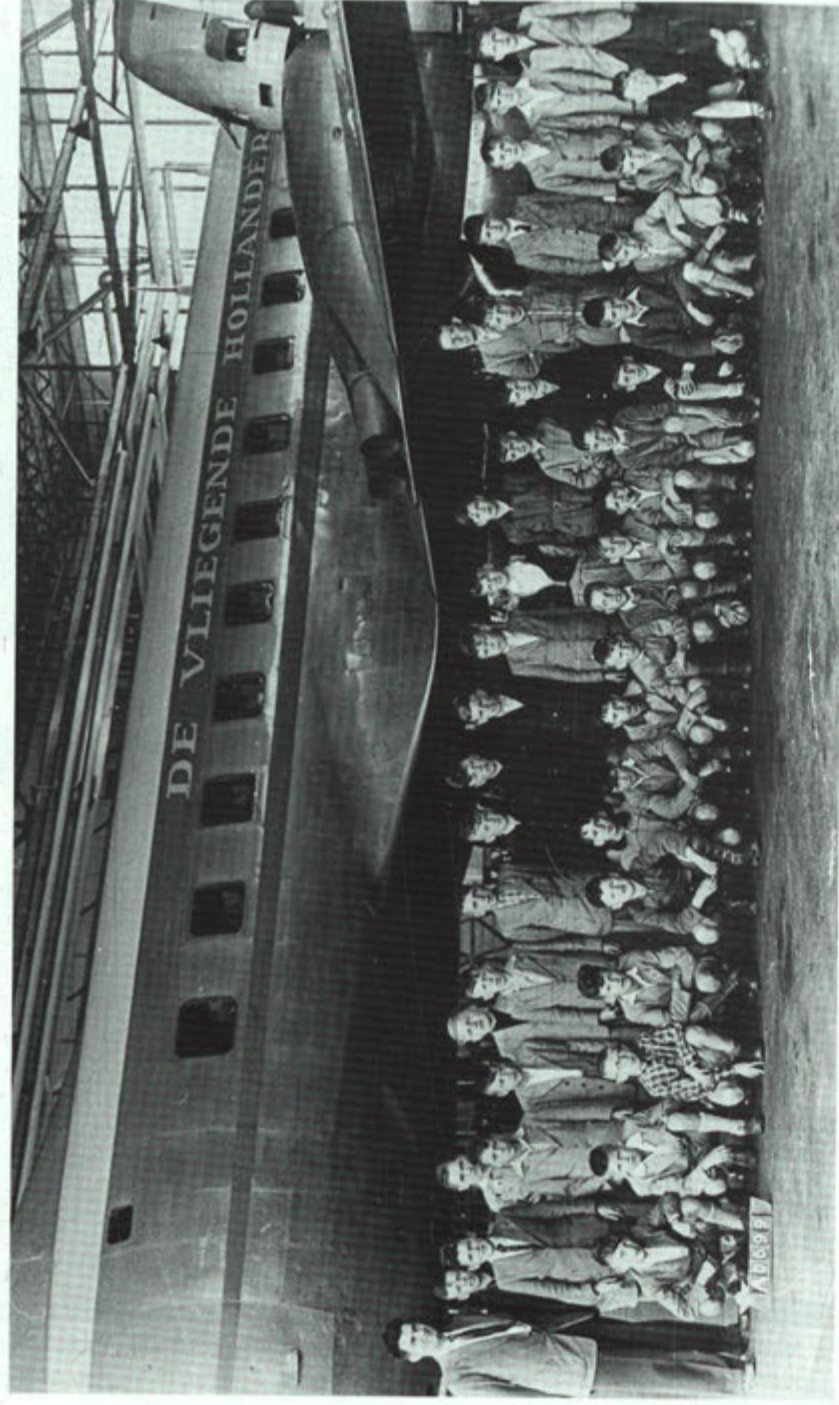
1982. Scouting toneel. "Es duerp en sjtad zich tröf." V.l.n.r. Theo van de Weert, Frans van de Weerd, Theo van de Weerd.

Jo Reintjens en Zjèun Mingels in 't Vroendel.

± 1925. Rijksweg Gronsveld ter hoogte van huisnummer 90. V.l.n.r. Frênske Doyen, Bèr Waber, Geel Waber en Lyjo Waber.

1 Jean van Baal 2 Sjël van Caldenborgh 3 Fons Naus 4 Zjéf Goessens 5 Zjeng Macheels 6 Huub Mingels 7 Winand Loyens 8 Kees Scheepers 9 Hérie Martens 10 Winand Doyen 11 André Meijs 12 Arie van den Vorstenbosch 13 Jean Bouchorns 14 Lyjo Vaessens 15 Willie Devue 16 Toon van den Vorstenbosch 17 Jo Scheres 18 Leo Heymens 19 Bèr Jaspars 20 Zjiel Dassen 21 Karel Waber 22 Zjéf Smeets 24 Piet Janssen 25 Huub Dassen 26 Loe Smeets 27 Karel Jaspars 28 Jean Dassen 29 Mathieu Devue 30 Frans Heijnen 31 Eddy Dautzenberg 32 Nico Janssen 33 Jan van den Vorstenbosch 34 Wallie van de Weerdt 35 Jo Dassen 36 Jean Damzo 37 Theo van de Weerdt 38 Guy Smeets 39 Jean Theunissen 40 Jo Peters 41 Martin Schrijnmaekers 42 ?

Geziën

Sinds het najaar van 1995 wonen Rosemarie Jacobs en Niek Boesten in de voormalige boerderij Rijksweg 234 Rijkholt, zoals afgebeeld in het vorige nummer van ons periodiek.

Hun oude woning die naast de Brookhof in Oost Maarland lag, had alleen maar een kleine binnenplaats, terwijl een grote tuin hun grootste wens was. Dus toen de mogelijkheid zich voordeed in Rijkholt een mooi huis met 2500 m² tuin te huren, werd die met beide handen aangegrepen. De tuin kreeg een nieuwe indeling. De beplanting werd vernieuwd en er werden diverse vijvers aangelegd. De aarden wal, parallel aan de Rijksweg, zorgt ervoor dat het zicht op de weg vanuit de tuin vrijwel helemaal verdwenen is. Uit foto's die Rosemarie mij liet zien bleek overduidelijk dat het opwerpen van die wal een flink karwei was geweest. Tijdens het gesprek kwam Niek met de opmerking dat ze eigenlijk nog altijd in Maarland wonen. De officiële grens van Eijsden (Oost Maarland) met Rijkholt was voor de herindeling "t Greuntsje". Aan de postcode van Rijksweg 234 kun je dit nog altijd zien: deze is 6245 terwijl geheel Gronsveld en Rijkholt voor de rest 6247 heeft.

In 1934 betrok Henri Bronckers met zijn vrouw Lucie Hartman en hun twee dochters Marie en Anna deze nieuwe boerderij. Anna ging, nadat ze met Sef Vossen was getrouwd, wonen op Waterrijk 3 te Gronsveld. Marie trouwde in 1948 met Alphons Wetsels uit Moerslag en ze trokken in bij de ouders van Marie. Alphons en Marie kregen drie zonen: Henri (1949), Jean (1953) en Fons (1955).

In 1957 brak er tijdens schilderwerkzaamheden een brand uit op de boerderij die het pand voor een deel in de as legde. Bij de herbouw werd de grote poort aan de Rijksweg dichtgemetseld en er werden twee dakkapellen geplaatst.

Tot het overlijden van Alphons in 1973 was dit pand een boerderij. Men hield melkkoeien en er werd fruit geteeld. Zoon Jean verbouwde de boerderij in 1978 tot twee woningen: een voor hem zelf en een voor zijn moeder die kort daarna overleed.

In 1988 verhuisde Jean met zijn gezin naar Bocholtz. Van 1988 tot 1995 verhuurde hij één woning aan de familie Maessen en daarna aan de huidige bewoners Rosemarie en Niek. De broer van Jean, Fons, woonde tot 1989 in de andere woning. Sinds 1997 wonen er Anne Cremer met haar kinderen Monique, Roger en Pascalle.

Alsof de bewoners hadden voorvoeld dat ik zou langs komen, hun achterom was juist opnieuw beklinderd en ingericht. Misschien dat dit jullie helpt bij het vinden van de volgende achtergevel.

Sjef Caris

Kên d'r hön nog

Zjang, Wöm en Mathieu (Mathijs) Roosen.

De familie Roosen die al meer dan twee eeuwen in Rijckholt woont, komt oorspronkelijk uit Oost-Maarland. Rond 1800 vestigde Mathieu Roosen, die in 1768 in Maarland was geboren, zich in Rijckholt waar hij trouwde met Jeanne Bemelmans. Ook hun zoon Mathieu (Thyske) trouwde een Rijckholtse: Maria Catharina Gilissen. Ze kregen zeven kinderen: Zjang (1873), Wöm (1875), Mathieu (1877), Renier (1879), Maria Catharina (1882), Elisabeth (1883) en Maria Geertruida (1887). Mathieu en Renier werden broeder bij de Dominicanen te Rijckholt. Ze kregen respectievelijk de namen van frère Aimon Marie en frère Jean Marie. Zij overleden in het Dominicanenklooster in Lyon.

Met de volgende leden van de familie Roosen zullen wij eens nader kennismaken.

Zjang (1873), Wöm (1875) en diens oudste zoon Mathieu (Mathijs) (1915).

Zjang, de oudste zoon van Wöm en Maria Gilissen bleef ongehuwd. In zijn jonge jaren had hij vijf jaar in Frankrijk in de wijnhandel gezeten en tijdens zijn contacten met Franse boeren kennis gemaakt met kunstmest. Het was hem opgevallen dat deze nieuwigheid de opbrengst van de oogst spectaculair kon verbeteren. Na terugkomst in zijn geboortedorp introduceerde hij de kunstmest bij o.a zijn zwager Fréns Dassen. "V'r hawwe krote, twie kier zoe dik es dy van aander boere", herinnert Marie Caelen-Dassen, dochter van Fréns, zich nog. Zjang woonde in bij zijn broer Wöm en werkte mee op de boerderij.

Eind 1927 moest na het eervol ontslag van burgemeester Spauwen van Gronsveld die ook Rijckholt van 1925 tot 1927 had bestuurd, een nieuwe burgemeester voor Rijckholt worden benoemd. Zjang solliciteerde, samen met negen andere kandidaten. De keuze viel op hem ondanks het feit dat enige andere kandidaten op het terrein van gemeenteadministratie meer ervaren waren. Op 27 januari 1928 werd hij benoemd tegen een jaarwedde van fl. 500,-. Op 26 januari 1940 werd hij eervol ontslagen omdat zijn tweede zesjarige termijn om was. Willem Schrijnemaekers, een van zijn voorgangers, had het langer volgehouden. Deze was eerste burger van Rijckholt van 1887 tot 1925. In 1943 werd de gemeente Rijckholt

Gemeentehuis Rijckholt 1922

opgeheven. Reeds lang tevoren, in 1818, was er al sprake geweest van het samenvoegen van de gemeente Rijckholt en de gemeente Gronsveld. Als voornaamste reden vóór werd genoemd dat Rijckholt, in feite een gehucht, het in oorlogstijd altijd zwaar te verduren had door inkwartieringen van soldaten omdat het op militaire kaarten door zijn vrij grote oppervlakte een aanzienlijke plaats leek.

Toen de gemeente in 1937 een pand, bestemd voor gemeentehuis, thans Rijksweg 195, aankocht, zal niemand vermoed hebben dat zes jaar later de zelfstandigheid van Rijckholt tot het verleden zou behoren.

Zjang wordt, door degenen die hem goed gekend hebben, beschreven als een intelligente man die zijn taak stipt vervulde en ervoor zorgde dat de gemeentekas er altijd gezond uitzag. Tijdens zijn ambtstermijn werd in Rijckholt de straatverlichting aangelegd. Toch ging zijn burgemeesterspad niet altijd over rozen. Een aantal keren kwam hij in aanvaring met zijn wethouders die hem autoritair gedrag verweten. De ernst van de aantijgingen was echter niet van dien aard dat de autoriteiten genoodzaakt waren Zjang te berispen.

Op vrijdagmiddag ging hij naar het gemeentehuis, waar hij assistentie kreeg van Zjirra Goessens, de gemeentesecretaris van Gronsveld die van 1923 tot 1940 ook gemeentesecretaris en ambtenaar van de burgerlijke stand van Rijckholt was. De werkzaamheden van Zjang Roosen bestonden voornamelijk uit het uitschrijven en leiden van de gemeenteraadsvergaderingen.

Direct na de oorlog koos Zjang voor een rustiger leven en nam hij zijn intrek in het rusthuis "De twaalf apostelen" in de Bogaardenstraat te Maastricht. Hier stierf hij in 1953.

De tweede zoon, **Wöm**, trouwde met Maria Huynen uit St.-Geertruid. De eerste jaren van zijn huwelijk woonde hij in het ouderlijk huis dat stond op de plaats waar eertijds o.a de families Wouters en Verbraak woonden, nu Rijksweg 185.

Na enige jaren besloot Wöm een eigen woning te bouwen op de hoek van de Romboutsweg en de Voerenstraat. De benodigde brikken werden zelf gebakken in een veldbrandoven aan de Voerenweg, gelegen op de plaats waar nu het kerkhof van de zusters is. En passant werden ook de brikken gebakken voor de herbouw van de door brand verwoeste huizen aan de Rijksweg, later bewoond door Jo Scheres en Giljam Schrijnemaekers. De leem die bij het uitgraven van de kelder vrij kwam,

Het geboortehuis van Wöm Roosen naar een schilderij van D. van Engelen.

Maria Huynen, de echtgenote van Wöm Roosen. (Let op de stempel van de gemeente Rijckholt.)

werd gebruikt als grondstof. In 1915 was de woning gereed. Zoon Zjeng met zijn vrouw en hun zoon Willy met zijn gezin wonen er nog steeds. In 1995 werd de zolder en de schuur door brand verwoest. Een groot gedeelte van de persoonlijke eigendommen van de bewoners ging verloren waaronder ook vrijwel alle familiefoto's. Reden waarom het aantal foto's bij dit verhaal beperkt is.

Wöm was een vroom man. Hij stond elke dag om 5 uur op om bij de paters de H.Mis bij te wonen. Als zijn drukke werkzaamheden op de boerderij het toelieten ging hij graag in gezelschap van Bèr Peters, de vader van Bèr Peters, de "kuper", op vogelvangst. In die tijd was het vangen van zangvogels een populaire vrijetijdsbesteding.

In 1935 overleed Wöm na een ziekbed van acht dagen aan de "fleuris" (pleuritis, een ontsteking van het longvlies), tegenwoordig in het geheel geen levensbedreigende ziekte meer. Volgens zeggen zou hij deze infectie hebben opgelopen door achter een landbouwwerktuig te lopen dat kunstmest strooide.

De oudste zoon **Mathieu** was bij de dood van zijn vader 20 jaar, Zjeng, het jongste kind, twaalf. Mathieu volgde de Lagere School te Gronsveld. Omdat hij zich tot het priesterschap geroepen voelde, studeerde hij van zijn 12^e tot zijn 16^e jaar aan een kleinseminarie van de Dominicanen in Zwitserland. Toen bleek dat dit toch zijn roeping niet was, keerde hij terug naar Rijkholt en ging studeren aan de fruitteeltschool in Maastricht.

Op 19 jarige leeftijd deed hij de z.g. vooroefening. De "vooroefening" besloeg een periode van 300 uren, te volbrengen in de avonduren of op zaterdag. De "eerste oefening" van de dienstplichtigen duurde 5½ maand. Voor degenen die de "vooroefening" hadden voltooid, werden die 5½ maand terugbracht tot 1½ maand. De soldaten van de lichterij waartoe Mathieu behoorde, konden kiezen uit twee opkomstplaatsen: Arnhem of Maastricht. In eerste instantie werd unaniem gekozen voor Arnhem maar toen puntje bij paaltje kwam bleek Mathieu de enige te zijn die bij zijn eerste keuze, Arnhem, bleef.

Het mobilisatiesysteem hield in dat de kleur op de mobilisatiebiljetten aangaf welke lichterij in werkelijke dienst moest komen. Toen op zekere dag in 1939 de veldwachter een rood gekleurde bekendmaking op de poort van het gemeentehuis aanbracht, kwam op hetzelfde moment Mathieu aanlopen. Van ver zag hij het rode papier al hangen. "Noé môt ich op", zei hij, "ich heb oüch e pepier mêt zoe 'n kleur."

Jezus + Maria + Jozef + Martinus
Gedenkt in uwe gebeden de ziel van zaliger
Matheus ROOSEN.

Gehoren te Rijkholt 14 Augustus 1915, overleden op 12 Mei 1940 als offer in den strijd voor zijn Vaderland op den Grebbeberg bij Rhenen.

—o—
„Gelijk het den Heer behaagd heeft zoo is het geschied, de naam der Heeren zij gezegend“. Job. I. 21.

De zeer betreurde jongeling die in den lentetijd zijns levens, het slachtoffer werd van den wreeden oorlog, was eenvoudig en oprecht, zachtmoedig en geduldig, minzaam in zijn omgang, vreesde God en onderhield Zijne geboden, daarom gelden voor hem de woorden: „Hij was bemind bij God en bij de menschen, en zijn aandenken zal in zegening zijn“. Eccl.

In korten tijd heeft hij zijn taak volbracht op aarde „den goeden strijd gestreden, den wedloop volbracht, het Geloof bewaard“.

II Tim. IV. 7.

„De jeugd en de vermaken der wereld zijn ijdele dingen, de vrees des Heeren en het onderhouden zijner geboden is geheel den mensch“. Eccl. 12.

Dierbare en teerbeminde moeder, lieve zuster, broeders, bloedverwanten en vrienden, weent niet gelijk degenen die geen hoop hebben, ik bid voor U, al ben ik van U gescheiden, ik heb U niet verlaten.

Goddelijk Hart van Jezus, maak dat ik U meer en meer beminne. (300 d. afl.)

DRUKKERIJ, P I T E R S, EIJSDEN.

Bidprentje van Mathieu.

In Rhenen bij Arnhem maakte Mathieu kennis met een familie met wie hij vriendschap sloot en waarvoor hij de boekhouding deed. Aan het relatief zorgeloze leven kwam abrupt een einde toen in de vroege morgen van 10 mei 1940 het Duitse leger ons land binnenviel. Het was de bedoeling om de eerste dag o.a. de Grebbeberg onder Arnhem en Rhenen te bezetten. Het liep echter anders. Omdat het Nederlandse

Graf van Mathieu op de Grebbeberg.

leger aan de IJssel en in de buurt van Rhenen verwoed tegenstand bood, bereikte een SS-regiment pas in de avonduren Wageningen. De volgende morgen begon de aanval op de Grebbeberg.

De onvoldoende getrainde en slecht bewapende Nederlandse troepen stonden tegenover een tegenstander die qua aantal veruit in de meerderheid was en in bewapening superieur. Toch wisten de Nederlandse soldaten de Duitsers drie dagen tegen te houden, dagen waarin de Grebbeberg het toneel was van hevige gevechten.

Toen men tenslotte moest capituleren, telde men 380 gesneuvelden. Een van hen was Mathieu Roosen.

De Rhenense familie met wie Mathieu bevriend was geraakt, bezocht na afloop van de gevechten het slagveld waar men bezig was de gesneuvelden te begraven. Tot hun ontzetting zagen ze dat op een van de kruisen de naam Mathieu Roosen was geschilderd. Zij stuurden een brief met de ontstellende mededeling naar zijn familie in Rijckholt die van zijn dood nog geheel onkundig was. Pas 14 dagen later ontvingen zij bericht van het Rode Kruis.

Nog tot op de dag van vandaag bezoeken Rijckholtenaren zijn graf op de Grebbeberg.

Mathieu Roosen gaf zijn leven voor onze vrijheid. Terecht dat een van de straten in onze gemeenschap zijn naam draagt.

Mathijs Roosenstraat, zijstraat van de Hogeweg.

Interview: Gemma Brouwers

Tekst: Gilles Jaspars

Copyright Stichting Grueles.

Secretariaat: Rijksweg 92, 6247 AK Gronsveld. tel. 043 - 4081575.

Abonnementen-administratie: Rijksweg 86 A, 6247 AK Gronsveld. tel. 043 - 4081662.

U kunt zich abonneren op ons tijdschrift door € 11 over te maken op Rabobank Gronsveld, rek.nr. 11.75.15.000 of Postbank 25 35 375 t.n.v. Stichting Grueles. Losse nummers € 3,50.

